

Læreplan for Religion og filosofi

A: Formål og Introduktion

Formålet for undervisningen i religion og filosofi

(Jf. § 22 i Hjemmestyrets bekendtgørelse om trinmål samt fagformål og læringsmål for folkeskolens fag og fagområder.)

Formålet med undervisningen er, at eleverne tilegner sig viden om og forståelse af kristendommen og den inuitiske religion. Eleverne skal have kendskab til de forskellige verdensreligioner samt andre religiøse livsanskuelser og filosofiske retninger. Eleverne skal opnå indblik i det etiske grundlag for forskellige menneskesyn. Desuden skal eleverne tilegne sig viden om den grønlandske missions- og kirkehistorie.

Stk. 2. Undervisningen skal give forudsætninger for, at eleverne kan udvikle forståelse for grundlæggende religiøse og etiske livsspørgsmål, der omhandler forholdet til andre mennesker og til dem selv. Eleverne skal opnå indsigt i, hvordan menneskesyn, livssyn, natur- og kultursyn samt verdensforståelse påvirker og udvikler deres personlighed og valg i tilværelsen.

Stk. 3. Undervisningen skal belyse, hvorledes den religiøse dimension har betydning for livsopfattelsen hos det enkelte menneske og for forholdet til andre mennesker. Undervisningen skal medvirke til at støtte og udvikle elevernes evne til dialog med mennesker, der har en anden tro eller et andet livssyn.

Stk. 4. Undervisningen skal medvirke til, at eleverne opnår forståelse af kristendommens særlige betydning for den grønlandske kultur. Undervisningen skal endvidere medvirke til, at eleverne udvikler forståelse for andre religioners og livsanskuelsers betydning som kulturarv og som en vigtig forudsætning for tro, moral, samfundssyn og livstolkning. Eleverne skal opnå indsigt i, hvordan forskellige samfund og kulturer bygger på religiøse eller filosofiske opfattelser og værdier.

Bemærkninger til og uddybelse af formålet

Det overordnede formål for religion og filosofi er at give kendskab til og indsigt i, at alle mennesker berøres af livsspørgsmål, som ikke umiddelbart kan besvares med et ja / nej, eller hvor svaret ikke umiddelbart giver sig i en facitliste. Kundskabsmæssigt kan progressionen i faget ses som en tiltagende fordybelse i de religiøse erfaringer, filosofiske standpunkter og etiske og moralske vurderinger, som mennesker gennem og tiderne har gjort sig. Desuden ligger der i formålsbeskrivelsen et ønske om at bidrage til og understøtte elevernes alsidige personlige udvikling ud fra de spørgsmål, som de selv stiller til tilværelsen.

Fagets formål er opdelt i fire afsnit, som fra hver sit udgangspunkt belyser den religiøse dimension i menneskers liv. Grundlæggende er det vigtigt at vide noget om, hvad mennesker tror på, hvilke livssyn, de har, og hvordan tro og livssyn praktiseres.

Formålets *første* afsnit omhandler derfor, hvorledes læringen kan bidrage til, at eleverne får videreudviklet færdigheder, herunder et sprog, så de magter at samtale om livets store spørgsmål.

Formålets *andet* afsnit belyser vigtigheden af, hvorledes de mange syn på tilværelsen påvirker mennesker i deres livsvalg. De hører til basiselementerne, når det enkelte menneske skal finde sin identitet som individ i et givent samfund.

Formålets *tredje* afsnit beskriver sammenhængen mellem menneskets socialitet og den religiøse dimension som en indgang til fordomsfri dialog om dette aspekt. Det er vigtigt, at eleverne får en baggrundsviden om andre menneskers tro og livssyn.

Formålets *fjerde* afsnit perspektiverer med en særlig vægt på indsigt i det nutidige grønlandske tros- og livssynsgrundlag, altså det kristne livssyn, hvorledes dette grundsyn påvirker kultur og samfund bredt forstået. Samtidig skal eleverne gøres bekendt med kulturer og samfund, som forvalter deres tilværelse på et anderledes værdigrundlag. I sammenlignende analyser identificeres ligheder og forskelle inden for de forskellige kulturer.

Uddybende kan formålet også opdeles således:

Intellektuelt

Eleverne skal opnå viden om religioner og filosofiske standpunkter som et grundlæggende fagligt fundament, samt erhverve sig færdigheder i at samtale om og stille spørgsmål til tilværelsen ud fra forskellige kriterier og udgangspunkter.

Åndeligt

Eleverne skal bevidstgøres om, at menneskets tilværelsesforståelse primært hænger sammen med tradition, tydning og valg; altså at den religiøse dimension i tilværelsen har med tro og overbevisning at gøre, samt at personlige værdier grunder sig i ikke-beviselige antagelser. Det åndelige aspekt indebærer også en færdighed i at betjene sig af og forstå en mytisk-poetisk sprogbrug, der giver dybde i tilværelsen.

Etisk og moralsk

Eleverne skal vinde fortrolighed med, at etiske og moralske udsagn dækker over nogle grundholdninger, som mennesker bevidst eller ubevidst erhverver sig. Der er derfor vigtigt, at eleverne aktivt inddrages i samtaler om egne og fælles værdier og gives et sprog til selv at formulere adfærdsformer i forhold til sig selv, medmennesket, omverdenen og naturen.

Socialt

Elevernes sociale adfærd er en afspejling af, hvilke holdninger de mødes med. Samspillet mellem adfærd og et givent samfunds ritualer og symboler må derfor synliggøres, som led i en dybere forståelse af samfundets skrevne og uskrevne regler og retningslinier.

Følelsesmæssigt

Eleverne skal stifte bekendtskab med tilværelsens forunderlighed og uforudsigelighed, så der opstår en forståelse og accept af livets muligheder, men også af dets begrænsninger. Tilværelsens grundvilkår og dilemmaer må præsenteres i samspil mellem de erfaringer som undervisere og elever har gjort sig.

Æstetisk / musisk

Det ikke-sproglige udtryk appellerer ofte kraftigere end ord. Elevernes erfaringer med ikke-sproglige udtryk og oplevelser med musik, billeder og anden musisk aktivitet anvendes som instrumenter til at opbygge fællesskaber og give eleverne en stadig dybere indsigt i det emotionelle univers.

Fagets placering

Faget er obligatorisk på alle klassetrin i skoleforløbet, og løst fra enhver konfessionel binding er fritagelse for faget ikke mulig. De nye rammer for faget med et ændret syn på fagets selvforståelse fordrer en anderledes tilgang hertil ikke mindst i forbindelse med tværfaglige længerevarende undervisningsforløb.

Dette beror på fagets muligheder som katalysator og for samarbejdsmuligheder med de øvrige fag. Sprogfagene og religion/filosofifaget kan til gensidig nytte anvende fortolknings- og analysemodeller i tekstlæsninger. Naturfagene og filosofidisciplinen kan i et frugtbart samarbejde afsøge emner om livets oprindelse og udvikling. Eksempler på samfundsfags, fagområdet personlig udviklings, og de musiske fags berøring med menneskers religiøse liv og livsanskuelser ses på mange felter, da religion i høj grad har præget og præger kultur- og samfundsforhold.

Fagets selvforståelse

Ved Grundlovsændringen i 1953 blev kirke og skole adskilt som to selvstændige institutioner på det formelle plan. Den grønlandske skole og den grønlandske folkekirke er således to forskellige institutioner, som hver især har sin veldefinerede opgave. Kirken skal forkynde kristendom til sine medlemmer, som i rituel og trospraktisk forstand har bekendt sig dertil. Skolens religionsundervisning har en anden opgave. *Skolens læring skal give et grundlæggende kendskab til tilværelsens religiøse og filosofiske dimensioner, ud fra de tilværelsesspørgsmål mennesker til alle tider har stillet sig.* Og dette skal ske uden skelen til den fremherskende konfessionelle egenart, og være for alle folkeskolens elever uanset deres trosmæssige tilhørsforhold.

Eleverne bør gennem en moralsk og etisk dimension vokse op i et fordomsfrit skolemiljø, hvor de bliver udfordret af de spørgsmål, som de selv og andre stiller. Faget stiller sig til rådighed for eleverne med en åben og fordomsfri dialog uden bekendelsesmæssige bindinger. Faget skal bidrage til, at eleverne opnår indsigt i og respekt for andres tros- og livssyn. Faget bør fremme forståelse og tolerance for mangfoldigheden i religiøse og moralske samt etiske spørgsmål, men også stimulere til bevidste holdninger med hensyn til elevernes egne forankringer i værdier og faktorer, som påvirker deres tilværelse.

I gavnlig hensyntagen til skolens overordnede formål, som stiller eleven i centrum, er fagets vigtigste funktion, at eleven kan finde identitet som individ og som aktiv medspiller i fællesskabet i og uden for skolen. Faget har altså en bred vifte af funktioner: at formidle tradition, at opbygge identitet og at give mod og indsigt til dialoger om livsspørgsmål ud fra elevens egne forudsætninger.

Lærerrollen

Et ændret syn på fagets læringsmål og arbejdsmetoder stiller anderledes krav til underviserne. Det er vigtigt for læreren at gøre sig klart, at børns religiøse søgen ikke begynder med en religions troslære, men tager udgangspunkt i elevernes egne livsproblemer.

Erfaringen viser, at f.eks. en bibelcentreret undervisning i kristendomskundskab hos børn og unge ofte afføder en forestilling om, at det religiøse liv er noget isoleret, og dermed opfattes som løsrevet fra andre livssammenhænge. Den metodiske tilgang må derfor tage afsæt i en åbenhed hos underviseren. Denne må turde ”gå med på legen” og gøre elevernes udgangspunkt til sit eget, og derfra inspirere dem til at arbejde videre.

Metodikken baserer sig derfor på en bevægelse fra elevernes søgen til en dybere undersøgelse af et givent emne. Eleverne må præsenteres for, hvorledes andre har forsøgt at vinde dybere indsigt på området og ud fra denne proces har fundet sig en personlig stillingtagen og holdning til tilværelsen. Hvis eleverne spørger om, hvad bøn er, har spørgsmålet et dybere lag end blot at lære dem fadervor. Tages der derimod udgangspunkt i, hvornår vi ønsker os noget eller beder om noget, bliver eleverne udfordret til at eftertænke, i hvilke situationer vi bruger bønnens sprog. Og så åbnes der et perspektiv for at beskrive, at bønner kan antage mange forskellige former: råb om hjælp, at blive befriet, takke osv. Og det giver underviseren en mulighed for at demonstrere, at bønnens sprog også kan udtrykke en livstolkning og samtidig angiver en forståelse af sig selv og andre. På mellemtrinet og ældstetrinet kan denne indsigt suppleres med autentiske bønner fra forskellige religioner, som viser hvem denne religions gud er, og hvad indholdet i disse bønner siger om forholdet mellem denne religions tilhængere og deres Gud.

Brugsanvisning til læreplanen

Læreplanen er opstillet i fire spalter, som vist i nedenstående figur

<i>Læringsmål</i>	<i>Forslag til undervisningen</i>	<i>Forslag til evaluering</i>	<i>Forslag til undervisningsmaterialer</i>
Kategori 1 – 5		Kategori 1 – 5	
I denne spalte anføres de obligatoriske læringsmål for faget delt op i 5 kategorier: <ul style="list-style-type: none"> • Kristendomskundskab • Inuitisk Religion • Andre religioner og livsanskuelser • Filosofi og etik • Æstetik 	o o o o	I denne spalte anføres forslag til undervisningsaktiviteter, -forløb og -metoder i relation til de enkelte læringsmål eller grupper af læringsmål. Forslagene skal ses som eksempler på, hvordan der kan arbejdes med de pågældende læringsmål, og er udelukkende vejledende.	
		I denne spalte anføres forslag til evalueringen ud fra læringsmålene i 1. spalte. Forslagene skal ses som eksempler på, hvordan der kan evalueres ud fra de pågældende læringsmål, og er udelukkende vejledende	I denne spalte anføres forslag til undervisningsmaterialer – såvel materialer til elevernes brug som vejledende materialer til lærerens brug. Forslagene skal ses som eksempler på, hvilke typer af materialer, der kan anvendes i arbejdet, og er udelukkende vejledende

Læringsmålene

Læringsmålene står anført i Hjemmestyrets bekendtgørelse om trinformål samt fagformål og læringsmål for folkeskolens fag og fagområder. Læringsmålene er således ligesom trinformål og fagformål fastsat af landsstyret og angiver obligatoriske, nationale standarder for undervisningens indhold.

Læringsmålene skal danne udgangspunkt for udvælgelsen af indholdet i undervisningen, og dermed også for evalueringen af elevernes udbytte heraf.

Læringsmålene er alle angivet som endemål for det pågældende trin og er formuleret som afslutninger af den indledende sætning: ”*Ved afslutningen af yngstetrinnet forventes det, at eleverne...*”.

Læringsmålene for alle tre trin er inddelt i 5 kategorier:

- Kristendomskundskab
(på yngstetrinnet med underkategorierne: bibelkundskab og nutidig kristen livstolkning og historie)
- Inuitisk Religion
- Andre religioner og livsanskuelser
- Filosofi og etik
- Æstetik.

Læringsmålenes formulering tilstræber en progression i viden, indsigt og færdigheder fra yngstetrinnet til ældstetrinnet, hvilket anskueliggøres nedenfor i den synoptiske opstilling. Den skematiske opdeling af læringsmålene i kategorier inden for de enkelte trin tjener kun som oversigt for underviseren, mens den faktiske undervisning i størst mulig grad bør forsøge at præsentere de forskellige kategorier som sider af det enkelte undervisningsemne. Kategorierne skal således ikke opfattes som adskilte i læringsprocessen. I videst mulig omfang bør stof hentet fra de forskellige kategorier indgå samlet i undervisningsforløbene.

Som et eksempel herpå kunne nævnes et undervisningsforløb i emnet: religiøse fester. Her er det underviserens opgave at præsentere et oplæg, som medtager oplysnings- og undervisningsstof fra alle fagets kategorier.

Religion og filosofifaget synes umiddelbart at være meget omfattende i sit sigte og fagområde set i forhold til de hidtidige gældende vejledende læseplaner. Det er faktisk ikke tilfældet, men grunder sig på en mere detaljeret beskrivelse af sigtet med undervisningen og ikke mindst beskrivelsen af evalueringen af elevernes udbytte af undervisningen.

Læringsmålene udtrykker som helhed et ønske om at give eleverne et grundlag for personlig og ansvarlig stillingtagen over for medmennesker og naturen gennem mødet med forskellige former for livs- og tilværelsesspørgsmål, som findes i forskellige religioner og livsopfattelser. Kort sagt drejer det sig om at integrere livsoplysning og livslæring som en vigtig dimension til forståelse af, hvad væren er. Under den vinkel kan underviserne præsentere de enkelte religioners og livsanskuelsers kommentarer og holdninger til det givne emne.

Yngstetrinnets læringsmål fokuserer især på elevernes egen åbenhed for livsspørgsmål. Med udgangspunkt i elevernes egen undren og sansning af livet som et fænomen, kan undervisningen give eleverne et grundlæggende kendskab til religionernes tro og tænkning, religiøse praksis og måde at holde gudstjenester på. Gennem dette kendskab og den personligt erhvervede indsigt gives de nogle redskaber til at eftertænke og danne deres egen livsanskuelse.

Kategorien omkring kristendom er todelt i sit sigte. Afsnittet om bibelkundskab lægger op til formidling af en grundlæggende viden om de bibelske historier, som skal danne basis for en fordybelse på de senere trin. Det andet afsnit om kristendommen fokuserer på kristendommens fremtrædelsesformer i praksis med særlig blik på dens grønlandske kontekst. I forsøg på at indkredse kristendommens syn på liv og mennesker tages udgangspunkt i begreber, som også muliggør samtaler og/eller dramatiske udtryk om begrebernes etiske betydning.

Livsspørgsmål, som de udtrykkes i den oprindelige inuitiske religion, belyses gennem præsentation af grønlandske myter og sagn. Også her spiller belysningen af menneske- og livssynet en vigtig rolle til en forståelse af, hvorledes en tro og overbevisning har båret mennesker igennem tilværelsen før kristendommen.

Undervisningen i andre religioner og livsanskuelser på yngstetrinnet fokuserer også overordnet på menneske- og livssynet ud fra myter og sagn samt deres religiøse praksis. Her drejer det sig især om at lade eleverne aktivt tage del i bestemmelsen af, hvad der i livet synes helligt - profant (uden en religiøs betydning), fest - hverdag, samt anskueliggøre, at de genstande, som forskellige religioner anvender i sine kultiske fester, både kan have en betydning i almindelig og symbolske forstand, f.eks. vand, som både er en daglig fornødenhed til at drikke og vaske sig i, men også et helligt tegn ved en dåb, hvor vandet helliger den, som neddykkes i eller døbes med vand, og som et symbolsk element i en renselsesproces.

På yngstetrinnet kan der være tale om en begyndende indsigt i religioners og livsanskuelsers betydning ud fra de handlinger og ting, som den enkelte religion bruger i sine gudstjenester og religiøse fester.

Den filosofiske og etiske dimension af undervisningen bør udelukkende tage udgangspunkt i eleverne egne spørgsmål til tilværelsen, herunder den ånd, der skal herske i undervisningslokalet og i skolen. Det er elevernes dilemmaer i hverdagen, som sætter en dagsorden for den filosofiske og etiske samtale. For begge aspekter i undervisningen gælder, at det overordnede mål bør være en hjælp til livsoplysning, livsduelighed og livsmod.

Det æstetiske aspekt i undervisningen er på ingen måde ny, men har måske tidligere været en underprioriteret dimension. På yngstetrinnet åbner æstetikken mulighed for en tværfaglig undervisning i samarbejde med de kreative fag. Et sådant samarbejde vil bidrage til øget variation og aktivitet blandt eleverne og bringe dem en fornemmelse af, at beskæftigelse med livets religiøse dimension appellerer til både intellekt, fantasi, sanser og følelser. Gennem præsentation af kunstneriske udtryk for religiøse overvejelser bliver eleverne gjort opmærksom på samspillet mellem en religiøs handling og dens virkningshistorie.

Forslag til undervisningen

Forslag til undervisningen beskriver forskellige undervisningsmetoder og -aktiviteter og i enkelte tilfælde også egentlige afsluttede undervisningsforløb, som kan anvendes i arbejdet med at nå læringsmålne.

Der er ikke i alle tilfælde et én til én forhold mellem læringsmål og undervisningsforslag. Til nogle af læringsmålne er således anført flere forslag, mens andre undervisningsforslag dækker flere læringsmål. Forslagene til undervisningen er ikke udtømmende, men skal forstås som vejledende eksempler på og ideer til, hvordan undervisningen kan tilrettelægges.

Som nævnt ovenfor angiver læringsmålne, hvilken viden og hvilke færdigheder eleverne forventes at have tilegnet sig efter afslutningen af hvert trin. Forslagene til undervisningen er kun i begrænset omfang differentieret i forhold til de enkelte alderstrin inden for det pågældende trin. Det er således op til skolen og den enkelte lærer at formulere delmål for undervisningen inden for det enkelte trin og tilpasse undervisningsforløbene i forhold til elevernes alder og forudsætninger i øvrigt. Det skal understreges, at forslagene udelukkende er vejledende, og det er således helt op til den enkelte lærer ud fra egne erfaringer og vurderinger at udvælge i, tilpasse og supplere de anførte arbejdsformer eller at erstatte dem med helt andre.

Forslag til evalueringen

Også for evalueringsforslagene vedkommende gælder det, at der kan være et eller flere forslag til et læringsmål og et forslag, der dækker flere læringsmål.

Evalueringsforslagene kan have generel karakter eller være mere direkte rettet mod det/de anførte forslag til undervisningen. Der dog i alle tilfælde en direkte forbindelse med læringsmålene.

Forslagene til evalueringen skal på linie med forslagene til undervisningen betragtes som vejledende eksempler og ideer.

En del af evalueringsforslagene består i en simpel opregning af, hvad læreren skal være opmærksom på, mens andre i højere grad inddrager elevernes respons gennem en aktivitet eller svar på spørgsmål o.l.

Forslag til undervisningsmaterialer

De anførte forslag til undervisningsmaterialer er både til brug for læreren selv og til brug for eleverne.

Alle relevante grønlandske udgivelser er søgt medtaget. Herudover skal det understreges, at der i udvælgelsen af de øvrige materialer ikke er foretaget en sammenlignende vurdering af de enkelte forlagsudgivelser. De anførte materialer skal således ses som eksempler på de typer materialer, der skønnes anvendelige, og angivelserne er på ingen måde et udtryk for, at den pågældende udgivelse vurderes som værende af højere kvalitet end andre tilsvarende materialer.

Materialeangivelserne skal derfor heller ikke betragtes som udtømmende, og skolerne og de enkelte lærere opfordres til selv at foretage materialesøgninger for løbende at ajourføre skolens materialesamling til faget.

Læringsmålene for religion og filosofi på alle tre trin

Ved afslutningen af <i>ungstetrinnet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>mellemtrinnet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>ældstetrinnet</i> forventes det, at eleverne
Kristendomskundskab		
<p><i>Bibelkundskab</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • kender til hovedindholdet og personerne i de vigtigste fortællinger i Bibelen, fortrinsvis Det Gamle Testamente • kender nogle grundlæggende bibelske billeder og symboler <p><i>Nutidig kristen livstolkning og historie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • kender til kirkers indretning og funktion og kender nogle vigtige salmer • kender de vigtigste kirkelige højtidere, skikke, ritualer, symboler og musik, som anvendes i den grønlandske kirke • har indblik i andre kristne samfunds traditioner og karakteristika • har fået et begyndende indblik i kristendommens menneske- og livssyn 	<p><i>Bibelkundskab</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • har et bredere kendskab til Det Ny Testamente og andet bibelsk fortællestof • har kendskab til Bibelens betydning for og indflydelse på mennesker og samfund frem til nutiden • har viden om kristne symboler og billeder <p><i>Kristendommens historie og indflydelse</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til kristendommens historie frem til 1721, herunder dens vej til Grønland • har en begyndende indsigt i forskellene mellem protestantisme og katolicisme <p><i>Nutidig kristen livstolkning og historie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til hovedtrækkene i kristendommens tros- og livssyn med særlig vægt på det lutherske grundsyn 	<p><i>Bibelkundskab</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • kender Bibelens forskellige genrer, dens kernetekster og mulige tolkninger heraf <p><i>Kristendommens historie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • kender hovedlinierne i kristendommens historie frem til i dag og • har nogen kendskab til konflikter omkring kristendom fra de første menigheder frem til nutiden og <p><i>Nutidig kristen livstolkning og historie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • har indsigt i forskellige kristne trosretninger ud fra bibelsyn, ritualforståelse og kirkelig organisering, samt hvilke menneske- og livssyn, der danner basis for deres forskellighed.
Inuitisk Religion		
<ul style="list-style-type: none"> • kender grønlandske myter og sagn samt illustrationer i tilknytning her til • har fået et begyndende indblik i grønlandske myter og sagns menneske- og livssyn 	<ul style="list-style-type: none"> • har et dybere indblik i inuitiske myter og sagn, som formidler viden om det inuitiske menneske- og livssyn samt verdensforståelse • har kendskab til de inuitiske ritualer, tabuer og symboler 	<ul style="list-style-type: none"> • kan vurdere og anvende den inuitiske religion og kultur som et element for personlig identitet, selv-værd og åndelig vækst

Ved afslutningen af <i>ungstetrinet</i> forventes det, at eleverne	• Ved afslutningen af <i>melleltrinet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>ældstetrinet</i> forventes det, at eleverne
Andre religioner og livsanskuelser		
<ul style="list-style-type: none"> • kender til andre religioners skabelsesberetninger og symboler • har et begyndende indblik i andre religioners menneske- og livssyn samt andre livsanskuelser 	<ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til forskellige naturreligioners myter, sagn, ritualer samt menneske- og livssyn • har kendskab til jødedommens og islams menneske- og livssyn, som det udfoldes i trosbekendelser og troslære, religiøse fester, ritualer og symbolsprog 	<ul style="list-style-type: none"> • har et overordnet indblik i hinduisme, buddhisme og islam, især med henblik på menneske- og livssynet, set i relation til kristendommen • har et vist indblik i religioners og livsanskuelsers særegenhed gennem sammenlignende analyser • har nogen kendskab til nyreligiøse strømninger og deres betydning for nutidens forståelse af tilværelsen
Filosofi og etik		
<ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til filosofisk tænkning i form af samtale om livsspørgsmål hentet fra hverdagen • har nogen kendskab til, at mennesker til alle tider har søgt at forstå og forklare tilværelsens sammenhænge • har videreudviklet evnen til at skelne mellem godt og ondt • har udviklet en bevidsthed om forskellen mellem ”mit” og ”dit” og mellem egne og andres ønsker og behov • har videreudviklet en forståelse og respekt for det ”skabte” • har videreudviklet evnen til at give og modtage kærlighed, tryghed og tillid 	<ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til forskellige filosofiske ideer og videnskabelige menneske- og livssyn, som de bl.a. kommer til udtryk i hverdagen • har indblik i og erfaring med at anvende sproget som forstands- og mytesprog • har videreudviklet evnen til at skelne mellem godt og ondt • har udviklet evne til at skelne mellem personlig moral og fælles etik • har videreudviklet en ansvarsbevidsthed med et lokalt, nationalt og globalt udsyn • har videreudviklet evnen til en selvstændig stillingtagen 	<ul style="list-style-type: none"> • kender de vigtigste moderne filosofiske, psykologiske og naturvidenskabelige teorier om og tolkninger af tilværelsen • kan anvende logiske argumenter for og imod egne og andres synspunkter • kan gøre sig etiske overvejelser om den naturvidenskabelige udvikling, • kender til menneskerettighederne og baggrunden herfor • kan anvende etiske argumenter for og imod andres synspunkter og holdninger omkring tilværelsens vigtigste spørgsmål
• Æstetik		
<ul style="list-style-type: none"> • har indblik i og kreativt arbejdet med tilværelsens religiøse dimension i billeder, i drømme, i musikken, i dramatisk form, i leg og anden kunstnerisk udfoldelse 	<ul style="list-style-type: none"> • har indblik i religioners og andre livsanskuelsers betydning for kunstnerisk og kreativ udfoldelse • har arbejdet kreativt med den religiøse dimension i billeder, musik, sang, drama og drømme 	<ul style="list-style-type: none"> • har videreudviklet og arbejdet med deres æstetiske syn gennem præsentation af religiøse kunstneriske udtryk

Læreplan for Religion og filosofi

*B: Læringsmål og forslag til undervisningen,
evaluering og undervisningsmaterialer*

Kristendomskundskab	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<p>Bibelkundskab</p> <ul style="list-style-type: none"> • kender til hovedindholdet og personerne i de vigtigste fortællinger i Bibelen, fortrinsvis Det Gamle Testamente 	<p>Efter GT's egen kronologi gøres eleverne bekendte med fortællinger, som behandler:</p> <p>Skabelsesberetningerne (1. Mosebog kap. 1 & 2), Syndefaldet (1. Mosebog kap.3), Kain og Abel (1. Mosebog kap.4), Syndfloden (1. Mosebog kap. 6-9), Babelstårnet (1. Mosebog kap.11), Abraham (1. Mosebog kap. 12-25), Jakob og Esau (1. Mosebog kap. 25-35), Joseffortællingen (1. Mosebog kap. 37-50), Fra Det nye Testamente (NT) fortælles og samtales om Jesu fødsel og hans forhold til andre mennesker gennem disciplenes forhold samt hans død og opstandelse, Jesu fødsel og opvækst (Lukas kap. 2), Peters kaldelse (Lukas kap. 5) , Sakæusberetningen (Lukas kap.19,1-10), Jesu død (Mathæus kap. 26,30-28,15), Fadervor (Mathæus kap. 6; Lukas 11, 1-4).</p> <p>Med udgangspunkt i lærerens læsning af fortællingerne i den autoriserede Bibeludgave fortælles en beretning for eleverne. Læreren taler med eleverne om, hvad de bemærkede i historien, hvad de undrede sig over, om de kender lignende historier, hvad de tror historien handler om osv., og opfordrer eleverne til at sammenholde fortællingen med egne oplevelser og erfaringer.</p> <ul style="list-style-type: none"> • I små grupper tegner eleverne skabelsens 7 dage efter fortællingens kronologi. En elev peger efterfølgende på den 1. dags skabelse, 2. dags osv., hvorefter grupperne efter tur sætter tegningerne op på plancher eller lign. ved den rette dag. Gør eleverne opmærksomme på, at der er 2 skabelsesberetninger samt på de forskellige menneskesyn i disse. • Beretningen om syndefaldet kædes sammen med en samtale om autoriteter og om at adlyde, være ulydig samt at stå til ansvar for sine gerninger. • Kain- og Abelfortællingen anvendes i etik-samtaler om søskendeforhold, misundelse eller konflikter. • Fortællingen om Babelstårnet genfortælles, og eleverne samtaler om sprog; non-verbale sproglige inddrages. • I fortællingen om Abraham lægges vægt på samtale om, hvad det vil sige at have det godt, at være velsignet og at indgå aftaler. • Fortællingen om Jakob og Esau giver anledning til samtaler om at snyde, om søskendeforhold og jalousi. • Joseffortællingerne kædes sammen med samtaler om misundelse, tab og drømme. Fortællingerne er velegnede til dramatisering og som anledning til at lade eleverne tegne deres egne drømme (se under kategorien "æstetik"). • Jesu fødsel giver anledning til samtaler om det at få søskende, om glæde og om det usædvanlige, det mirakuløse. Emnet er velegnet til storyline-forløb. • Peters kaldelse giver anledning til samtaler om det at "brænde" for noget og forfølge sine mål samt om at svigte sig selv og andre og at få og give tilgivelse. • Sakæusberetningen giver anledning til samtaler om tolerance og værdighed. • Jesu død og opstandelse giver anledning til samtaler om elevernes egne erfaringer med døden. Inddrag nadveren. • Dramatisering af Bibelens fortællinger. • Fadervor gennemgås ved hjælp af "Fingerbønnen": De fem fingre udtrykker et ønske for alle samfundsgrupper (se materialeforslag). • Samtal om hvornår/hvor eleverne har oplevet folk bede, forskelle mellem bønner og ønsker og hvem man udtrykker dem overfor.

Kristendomskundskab	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<p>Generelt om evaluering i alle fagets kategorier: Evalueringsmåder kan ofte samtidig være velegnede undervisningsmetoder og omvendt. Skal elevens arbejde have værdi som en evaluering af elevens forståelse af det gennemgåede stof, må læreren være opmærksom på, om billedet/ dramaet/ collagen udtrykker en forståelse hos eleven for det, der var målet med undervisningsforløbet. Det er vigtigt efterfølgende at samtale med eleven om arbejdet og elevens egen vurdering heraf.</p> <p>Lad eleverne oprette en portfolio over deres arbejder, tegninger, resultater m.v., som kan følge den enkelte elev gennem hele skoleforløbet. Her er eleverne selv med til at evaluere deres læringsmål og progressionen i dem. Ved afslutningen af længere samlede forløb samt i forbindelse med skole/hjem-samtaler foretages en evaluering ved at lade eleverne vise og fortælle om deres materiale fra portfolioen. Læg her mærke til, hvordan eleverne begrundes, hvad de synes er godt og mindre godt.</p> <p>Ved drama: læg mærke til kropssprog og stemmebrug som udtryk for oplevelse og forståelse.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eleverne tegner/modellerer deres oplevelse af fortællingen. Læg mærke til stemningen (farver og symboler) og om tegningen er illustrativ og samtale med eleven om tegningen. • En elev genfortæller historien for klassen. Læg mærke til, om elevens fortælling er sammenhængende, om de vigtige dele af historien er med, om eleven taler klart og tydeligt og giv eleven respons på fortælling og fremførelse. <ul style="list-style-type: none"> • Lav et krybbespil eller byg et krybbetableau og tal med eleverne om resultatet og deres oplevelse herved. • Lav tegneserier over fortællingen om Jesu fødsel/et nutidigt barns fødsel. • I en opsamlende/sammenlignende samtale, læg mærke til om eleven er opmærksom på, at familieforhold i dag kan være anderledes end i Bibelen. • Ved drama: læg mærke til kropssprog og stemmebrug som udtryk for oplevelse og forståelse og samtale med klassen om deres vurdering af dramaet og arbejdsprocessen. • Lad i fællesskab eleverne ved hjælp af tegninger eller på flip-over formulere et brev til hhv. Gud og Julemanden. 	<p>Baggrunds- og grundmaterialer til læreren: Biibili, Det Danske Bibelselskab, 2000 Bibelatlas, Det Danske Bibelselskab, 1998; PI Info. Politikens Bibelleksikon, Politikens Forlag 1997 Svend Holm-Nielsen m.fl.: Bibelen, indhold og historie, GEC Gads Forlag, 1992 Mathæusevangeliet - studieudgave v. Kai Kjær-Hansen, Det Danske Bibelselskab, 1994; PI Info. Bent Mogensen: Kommentarhæfte til Den bibelske Urhistorie Genesis 1-11, Gads Forlag Jens Balle, Jens Jørgen Nygaard: Bibelske tekster - genrer og fortællinger; Dansk lærerforening, 1996; PI Info. E. Thestrup Pedersen: Bibelhåndbog, Unitas, 1982</p> <p>Mortensen m.fl.: Liv og religion 1-2; grundbog/ arbejdsbog/ lærerens bog, Gyldendalske Boghandel, 2001; PI Info. Henny Nørgaard: Os og kristendom A-B Indskoling, grundbog/ lærervejledning; Mallings Beck, 1999; PI Info. www.skole-kirke.dk www.religion.dk</p> <p>Grundmaterialer til eleverne: Biibili (Biibilimi oqaluttuat ilaat), Det Danske Bibelselskab Tussiutit Tussiaatit, Ministeriet for Grønland, 1977 Erinarsuutit, Atuakkiorfik, 1987; PI Fælles. De små fagbøger: Knud Erik Larsen: Kristendom, Gyldendal Udd., 2001</p> <p>Øvrige materialer: Uddrag af tegnefilmene "Fantasia", 1940 (skabelsen) og 2000 () CD: Uddrag fra Haydn: "Skabelsen"</p> <p>Fingerbønnen; www.netby.dk/syd/salmevej/73</p>

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • kender nogle grundlæggende bibelske billeder og symboler 	<ul style="list-style-type: none"> • Læreren viser eksempler på ældre og nyere bibelske billeder, der illustrerer samme fortælling, og taler med eleverne om forskelle og ligheder. • Brug det tværfaglige projekt “Kirken” beskrevet i introduktionen til læreplanen for lokale valg/kunst og arkitektur. • Klassen besøger en kirke. Eleverne skal lede efter billeder, farver og symboler (kors, anker, hjerte, stjerne, lys, fisk, lam, due, ild mm.) og lave skitser af dem. Der tales med eleverne om, hvor de fandt billederne, hvorfor de tror der er billeder i kirken, hvad de tror billederne betyder, hvilke forskelle der er på en kirke og et hjem osv. • Samtale om dagligdagens brug af symboler (vejskilte, logoer mm.) og om hvad disse repræsenterer eller erstatter. • Læreren beder eleverne tegne så mange forskellige kors som muligt og viser eleverne illustrationer af andre former for kors. Der samtales med eleverne om, hvor de har set kors, hvad de tror korsene betyder osv.
<p><i>Nutidig kristen livstolkning og historie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • kender til kirkers indretning og funktion og kender nogle vigtige salmer • kender de vigtigste kirkelige højtider, skikke, ritualer, symboler og musik, som anvendes i den grønlandske kirke 	<ul style="list-style-type: none"> • Lyt til (kirke)musik og syng nogle salmer og snak om indhold og oplevelse. • I begyndelsen af hver time synges en lettere børneegnet sang/salme. Eksempelvis synges “Qilammii nersorlissuk”/ “Op al den ting”, salmen gennemgås og eleverne illustrerer hvert vers med en passende farve. • En kirke besøges, og der samtales med eleverne og evt. en præst/ kateket om, hvilke ting, de ser, hvad de tror de bruges til osv. • Ved advent, jul, påske og pinse samtales med eleverne om, hvad der sker hjemme, i skolen, i byen, hvad de tror højtiden handler om osv. Da mange fag tager især jul og påske op som emne, er det vigtigt at sørge for, at der planlægges tværfagligt. • Der tales med eleverne om, hvilke ting og billeder de især ser ved juletid/ påsketid, hvad de tror de betyder mm. Der samtales om traditionernes praksis, funktion og oprindelse. • I forbindelse med dåb, konfirmation, bryllup, begravelse blandt elevernes familie samtales med klassen om, hvad der skete, hvad det betyder, om andre har haft lignende erfaringer mm. • Besøg en kirke og tal med præsten om højtider, ritualer og kirkelige symboler. Efter aftale m. præst/kateket leger eleverne nogle kirkelige handlinger i kirken.
<ul style="list-style-type: none"> • har indblik i andre kristne samfunds traditioner og karakteristika • har fået et begyndende indblik i kristendommens menneske- og livssyn 	<ul style="list-style-type: none"> • Repræsentanter fra andre kristne samfund, f.eks. Pinsemission, Jehovas Vidner, Missionsforbundet, Pinsemissionen, inviteres til at fortælle om deres traditioner. Eleverne opmuntres til at spørge løs. • Fortæl om, vis billeder og film der omhandler forskellige kristne samfunds traditioner og ritualer i forbindelse med fødsel og dåb og tal om forskelle og ligheder. • Opbyg en samling af genstande fra forskellige kristne samfund (lys, røgelse, amuletter, ikonkoper, kors, billeder mm.) og medbring relevante genstande, når der fortælles og samtales i klassen. • Med udgangspunkt i de gennemgåede bibelske fortællinger drøftes med børnene nogle grundvilkår for at være menneske (forskellighed, krig, kærlighed, jalousi, ansvar, respekt, tolerance, mm.). Diskussionen af disse emner bør tænkes sammen med etiske overvejelser og kan tage udgangspunkt i fortællinger eller elevernes spørgsmål og undren. • Tal med eleverne om, hvem der hjælper dem, hvem de hjælper, med hvad, hvorfor, hvordan man kan hjælpe andre. Lad eleverne lave rollespil med forskellige situationer, hvor folk har brug for hjælp og får eller ikke får den. Diskuter spillene med eleverne.

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Eleverne laver en illustration til deres yndlings-bibelfortælling og fortæller læreren om sit valg af fortælling og om hvorfor billedet har fået netop denne udformning. • Eleverne laver et farvelagt billede, der viser "kærlighed", "Gud" eller andet aftalt emne. Tal med eleven om, hvorfor han/hun har valgt netop de farver, figurer, sammenstillinger mm. 	<p>Til læreren:</p> <p>Birgitte Bech: Kristendommens billeder - en symbolverden, systime, 1991; PI Info. Knud Munksgaard: Time og dag og uge, NNF, (incl. Lærervejledning); PI Fælles. Lis Rechendorff: Symboler og tegn, GAD, 1973; PI Fælles. Carsten Høgh: Eventyrleksikon, Munksgaard/Rosinante, 2002 Cirlot: Symbolordbog, St. Ansgar, 1993</p> <p>Øvrige materialer: Diverse dias, plakater, kunstbøger, f.eks. fra Pilersuiffiks samlinger indenfor billedanalyse og kristendom</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Eleverne tegner deres opfattelse af sangen/salmen Læg mærke til stemning, farver, fantasi og bed eleven begrunde sine valg. • Eleverne tegner deres "drømmekirke". Læg mærke til om det vigtigste kirkeinventar er afbildet og lad eleven begrunde iøjnefaldende detaljer. • Eleverne tegner/ klipper ting, der hører til en aktuel højtid og opdeler dem i kirkelige og ikke-kirkelige ting på plancher. Diskuter opdelingen og begrundelser herfor i plenum. • Eleverne laver et lille improviseret drama omhandlende en dåb, konfirmation eller anden kirkelig begivenhed eller julekrybspil. Efterfølgende samtale om elevernes forståelse. Læg mærke til om eleverne er opmærksomme på de vigtigste karakteristika. 	<p>Til læreren:</p> <p>Niels Henrik Arendt og Agnete Brink: En lille bog om kristendommen, Forlaget ANIS, 1996 Birgitte Bech: Kristendommens billeder - en symbolverden, systime 1991; PI Info. Miranda Bruce-Mitford: Tegn & symboler fra hele verden, Carles, 1998; PI Info.</p> <p>Øvrige materialer: Tussiutit Tussiaatit Erinarsuutit</p>
<ul style="list-style-type: none"> • I plenum diskuteres ligheder og forskelle mellem egne og andres traditioner. • Lav i grupper plancher/ collager, der beskriver forskelle i traditioner og ritualer og diskuter disse i plenum. • Læg mærke til elevernes engagement i diskussionerne. 	

Inuitisk religion	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • kender grønlandske myter og sagn samt illustrationer i tilknytning hertil • har fået et begyndende indblik i grønlandske myter og sagns menneske- og livssyn 	<p>Med udgangspunkt i lærerens læsning af en myte eller et sagn fortæller læreren historien for eleverne, gerne i dramatiseret form. Der samtales med eleverne om, hvad de hæftede sig ved, hvad de syntes var mærkeligt/ sjovt/spændende, om de kender lignende historier, hvad de tror historien handler om, hvilke forskelle og ligheder, der er mellem fortællingerne og deres egen hverdag (natur, bolig, tøj, levevilkår, moral, menneskesyn mm.). Da dette emne behandles ud fra andre synsvinkler i fagene grønlandsk og samfundsfag anbefales tværfaglige forløb med disse fag.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Besøg det lokale museum og tal sammen om det, der specielt vedrører inuitisk religion. • Lad eleverne arbejde billedligt med den inuitiske religion og kultur (herunder boliger, amuletter mv.). • Læreren fortæller en grønlandsk myte og myter af lignende indhold fra andre kulturkredse. Der samtales med eleverne om ligheder og forskelle og evt. grunde hertil. • Lad eleverne tegne og fortælle om deres egne oplevelser i naturen, omkring nat og dag, sol og måne, nordlys, fangst etc. • Lad eleverne dramatisere enkle sagn eller myter. Fokuser på elevernes indlevelse og vær opmærksom på at samtale meget om replikker, rekvisitter og andre forhold før, under og efter arbejdet med dramaet.

Inuitisk religion	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Læreren samler forskellige illustrationer af kendte myter eller sagn. Disse kopieres og som par- eller gruppearbejde grupperer eleverne illustrationerne, så de passer til de enkelte sagn/ myter. Hver gruppe fremstiller herefter en collage om et sagn eller en myte. Collagerne ophænges i klassen og diskuteres både indholds- og udtrykmæssigt. • Eleverne laver deres egen "myte" / "legende" / "sagn" som tegneserie og fortæller den for klassen. "Myten" kommenteres af klassen, og man søger at bestemme, hvilke menneske- og livssyn, der udtrykkes. 	<p>Til læreren:</p> <p>Knud Rasmussen: Myter og sagn fra Grønland udvalgt af Jørn Riel, Sesam, 1994 Oqaluaartussaqaqaraluarnerpoq..., Oqaluttuat H. J. Rinkip katersai, Atuakkiorfik, 1996; PI Fælles. Jens Kreutzmann: Oqaluttuat & assilialiat, Atuakkiorfik, 1997 Knud Rasmussen: Nalliuttorsiornerup tunissutaa (bearbejdet af Karl Elias Olsen), Atuakkiorfik, 1991 Knud Rasmussen: Tupinnartut (red. Karl Elias Olsen), Atuakkiorfik, 1995 Qajartuarunnertooq/ oqaluppalaartoq: Nasuk (red. Karl Elias Olsen), Pilersuiffik, 1986 Karl Elias Olsen: Serrasat, Atuakkiorfik, 1998 Hans Anthon Lyngé: Panik ujarannngortoq, Atuakkiorfik, 1994 Hans Anthon Lyngé: Naggaateqatigiiaat: taalluar-taqattaartakkat: pinnguarniutit, ileqqorsuutit, allattaaveeqqat...ill., Atuakkiorfik/ Ilinniusiorfik, 1995 nassatat, Dansklærerforeningen, 1985 Anders Bjørn: Sila – Grønlandsk religion, Pantheon, 1992 Verdens mytologier - en illustreret guide, red. Roy Willis, Munksgård/ Rosinante, 1994 Máliaraq Vebæk: Besøg hos Havets Moder/ Sassuma Arnaanut pulaarneq, Atuakkiorfik, 1995; PI Fælles. H.C. Petersen: Anngannguujuk, Atuakkiorfik, 1994 Sineriammiut Oqaluttuaat, Atuakkiorfik, 1999 Atuaaniutitaat I, Atuakkiorfik, 1991 Alaskamiut oqaluppalaavi 1-2-3-4, Atuakkiorfik Ilinniusiorfik Illustrationer af bl.a. Kârale Andreassen, Aron fra Kangeq, Aka Høegh m.fl.</p> <p>Sagn som drama: Isiginnaartitsissutissiat – atuarfinni allanilu atugassat, Atuakkiorfik Ilinniusiorfik, 1999 Ole Reimer: Anngannguujuk allallu Adam Nielsen: Alummiu Birthe Lyngé: Sassuma Arnaa allallu 4. Hans Lyngé: Sainak sunai</p>

Andre religioner og livsanskuelser	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • kender til andre religioners skabelsesberetninger og symboler • har et begyndende indblik i andre religioners menneske- og livssyn samt andre livsanskuelser 	<p>Med udgangspunkt i lærerens læsning om andre religioner, deres myter og ritualer fortæller læreren – gerne med brug af visuelt materiale eller i dramatiseret form - nogle skabelsesmyter fra andre religioner og kulturer. Der samtales med eleverne om, hvad de hæftede sig ved, hvad de syntes var mærkeligt/sjovt/spændende, om de kan se nogle ligheder og forskelle mellem det fortalte og de kristne (jødiske) og inuitiske skabelsesmyter osv. Der kan tages udgangspunkt i den nordiske skabelsesmyte, en afrikansk, en indiansk og en asiatisk.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lad eleverne sidde i dyb stilhed med lukkede øjne og forestille sig intetheden. Lad dem derefter fortælle og evt. tegne hvorledes de kunne forestille sig skabelsen. • Repræsentanter for andre religioner og livsopfattelser inviteres til at komme og fortælle i klassen om deres traditioner og ritualer. Eleverne opmuntres til at spørge løs. • Fortæl om, vis billeder, se film der omhandler forskellige religioners traditioner og ritualer i forbindelse med fødsel og dåb. Der samtales om forskelle og ligheder samt evt. årsager hertil. Inddrag grønlandske ikke-kristne overgangstraditioner og –ritualer (første fangst, første skoledag mv.). • Med udgangspunkt i materialerne “Træet” og “Vandet” (se materialeforslag) samt relevante billeder samtales om disse symbols roller i forskellige sammenhænge og især i skabelsesberetninger. • Ved påsketid behandles emnet “Ægget som symbol” gerne som et tværfagligt forløb med emner fra fagområderne lokale valg og naturfag. Der fortælles myter og historier, hvor ægget indgår, der fortælles om skikke med ægget i centrum rundt omkring i verden, der dekorerer æg med forskellige symbolske farver og mønstre, der leges med æg (trille æg, ægge-væddeløb), der laves forskellige æggeretter og i naturfag arbejdes med æg ud fra dette fags synsvinkel. • Opbyg en samling af genstande fra forskellige religioner (røgelse, amuletter, gudfigurer, billeder mm.) og medbring relevante genstande, når der fortælles og samtales i klassen.

Andre religioner og livsanskuelser

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • I fællesskab digter klassen en “skabelses- eller oprindelsesmyte”, f.eks. om hvordan dyr kunne have fået deres udseende, og illustrerer den. • Ligheder og forskelle mellem egne og andres traditioner diskuteres Læg mærke til elevernes forståelse af menneskers universelle behov for at markere vigtige livsovergange. • Lad i grupper eleverne fremstille plancher/collager, der beskriver forskellige måder at sige velkommen til et nyt barn på. Efterfølgende diskuteres indhold og udformning. • Læg under den afsluttende evalueringssamtale med klassen mærke til, om eleverne har fornemmet sammenhængen mellem årstidernes skift, forår og nyt liv og de dertil knyttede traditioner og skikke. 	<p>Til læreren:</p> <p>Pinngortitsinermik oqaluttuatoqqat (Angajuller-nut), Ministeriet for Grønland 1980, efter Vagn Tefre m. fl.: Skabelsesmyter. Faktahæfte, Haase & Søn, 1976</p> <p>DR/ Pilersuiffik: Hvordan alting begyndte, videoserie/ lærermappe, Pilersuiffik, 1997; PI Fælles</p> <p>Matthews: Hvordan verden begyndte, Flachs, 1996</p> <p>Anita Ganeri: Et nyt liv. Fødslen i verdens religioner (med lærervejledning), NNF, 1999; PI Fælles.</p> <p>Peter Green Sørensen: Livets milepæle i verdens religioner, lærervejledning; NNF, 1999; PI Info.</p> <p>Kaj Mogensen: Lyset, grundbog/ lærerbog, NNF, 1989; PI Info.</p> <p>Kaj Mogensen: Træet, grundbog/ lærerbog, NNF, 1982; PI Info.</p> <p>Kaj Mogensen: Vandet, grundbog/ lærerbog, NNF, 1984; PI Info.</p> <p>Religionshåndbogen, GEC Gad, 1994; PI Info.</p> <p>F. Stefansson: Religionsleksikon, Gyldendal, 1998</p> <p>E. J. Bellinger: Mytologisk leksikon, Gyldendal, 1998</p> <p>Politikens bog om myter, Politikens Forlag, 1996; PI Info.</p> <p>Håndbog over alverdens mytologier, Carlsen; PI Info.</p> <p>Verdens mytologier - en illustreret guide, red. Roy Willis, Munksgård/ rosinante, 1994</p> <p>Sort skinner solen, Daneklærerforeningen, 1992</p> <p>Knud Rasmussen: 500 leveregler, gamle ord og varsler fra Vestgrønland, Det grønlandske Selskabs skrifter XXIII</p> <p>Finn Lyng: Kalâtdlit itsaK ússatait ugperissaitdlo/ Fugl, sæl og menneskesjæl, Nordiske Landes Bogforlag, 1981</p> <p>Hans Henrik Hannes: Odin, Tor- og de andre, bog/lærermappe, åløkke, 1990</p> <p>Peter Madsen: Ulven er løs, Interpresse, 1979; PI Fælles.</p> <p>Alf Henrikson: Ask Ygdrasil – Livets træ, Forlaget Sesam, 1996</p> <p>Leif Carlsen: Nordisk religion, Forlaget Musagetes, 1985; PI Info.</p> <p>Sandy Shepherd: Myter og sagn fra hele verden, Gyldendals Bogklubber</p> <p>Douglas Gifford: Krigere, guder og ånder fra central- og Sydamerikansk mytologi, Hernovs Forlag, 1993</p> <p>Tao Sanders: Drager, guder og ånder fra kinesisk mytologi, Hernovs Forlag, 1994</p> <p>Leo Hjortso: Græske guder og helte, Politikens Forlag/ Gyldendals Bogklubber 1999</p> <p>Øvrige materialer:</p> <p>De små fagbøger: Peter Garde: Islam, Gyldendal Udd., 2001</p> <p>SFC: Verdenshistorien 1. del, video, Pilersuiffik 1993; PI Fælles.</p> <p>Skabelsen, video, PI Fælles.</p>

Filosofi og etik	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til filosofisk tænkning i form af samtale om livsspørgsmål hentet fra hverdagen • har nogen kendskab til, at mennesker til alle tider har søgt at forstå og forklare tilværelsens sammenhænge 	<p>Inden for filosofi må læreren sætte sig ind i litteratur om filosofisamtaler med børn samt anden litteratur om aldersrelevante egnede emner og så gennem fortælling og samtale - gerne i forbindelse med gennemgang af andre emner indenfor faget eller med udgangspunkt i en aktuel situation - formidle det til eleverne.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Med udgangspunkt i elevernes undren og spørgsmål, aktuelle begivenheder eller gennemgang af forskellige emner i religion og filosofi diskuteres åbent forskellige spørgsmål som: Hvordan er verden begyndt? Hvor kommer vi fra? Hvad sker der, når man dør? Hvem er Gud? Hvorfor er nogle mennesker onde? <p>Emner kan være:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verdens og livets opståen (skabelses- og oprindelsesmyter, The Big Bang og evolutionslære) • De fire elementer jord, vand, luft, ild, som optræder i mange ideer om Universet og livets opståen. • Planlæg i samarbejde med naturfag et længerevarende tværfagligt forløb hvor der arbejdes både naturvidenskabeligt og religiøst/mytologisk med skabelse/ livets opståen og naturfilosoffernes fire elementer. • Fortælling af skabelsesmyter med fokus på samtaler om hvordan de naturfilosoffernes fire elementer optræder, deres roller og mulige grunde til forskelle. Tag udgangspunkt i de allerede gennemgåede skabelsesmyter og suppler evt. med andre. • Ud fra tidligere gennemgået stof om ritualer og traditioner samt elevernes erfaringer suppleret med lærerens fortælling om opfattelser, ritualer og traditioner andre steder (f.eks. nordamerikanske indianere og oldgræske naturfilosoffer som Thales fra Milet) samtales om forskellige opfattelser af de fire elementer jord, vand, luft, ild og deres brug i ritualer og traditioner (jord: begravelse, kropsbemaling; vand: dåb, vievand, islamisk fodvask; ild og luft: ligbrænding, fredspibe, svedehytte, røgelse, fyrværkeri) samt deres betydning. <ul style="list-style-type: none"> • Solsangen af Frans af Assisi læses og diskuteres med eleverne. • Jord: Eleverne arbejder med skabelsesberetningen fra Bibelen; eleverne "skaber" mennesker af ler; eleverne laver lermasker; eleverne sår og passer hurtigtvoksende planter (i samarbejde med naturfag); eleverne laver i grupper stofcollager eller maler billeder i jordfarver. • Vand: Eleverne arbejder f.eks. med Cheyenne-skabelsesmyten eller den nordiske skabelsesmyte samt myter om Havets Mor og Syndfloden; eleverne laver små plantehaver i flasker, der vandtes og lukkes tæt til og eleverne iagttager, hvorledes vandet er i "evigt" kredsløb; der laves forsøg med vand og vands kræfter (i samarbejde med naturfag); der lyttes til og snakkes om Händels Water Music eller andet musikstykke inspireret af vand; eleverne laver i grupper collager med billeder inspireret af vand. • Luft: Der arbejdes med grønlandske fortællinger, der både omhandler luft (f.eks. "Den flyvende kajak") og som illustrerer at alt har ånd/inua (f.eks. "Aningaaq og Maliina"); der sammenlignes med fortællinger om indianernes Great Spirit og Guds ånde; Ikarosmyten fortælles; (i samarbejde med naturfag) arbejdes med himmellegemerne sol, måne, stjerne og komet; eleverne fremstiller "fredspiber"; i grupper over eleverne til egnet musik små danseforestillinger, der beskriver noget let og flyvende. • Ild: Der arbejdes med den nordiske Ragnarok-myte og evt. Bibelens Apokalypse fra Johannes' Åbenbaring, Moses ved tornebusken eller pinsebegivenheden samt forskellige tiders forestillinger om Helvede; sagnene om Aningaaq og Maliina, om Fugl Phønix og Thors hammer fortælles i mørkelagt lokale med et enkelt stearinlys; der samtales om ildens gode og farlige sider og spæklampens betydning i fortiden samt den hellige olympiske ild; der arrangeres besøg på brandstationen, hvor eleverne lærer om de vigtigste forholdsregler ved brug af ild og i tilfælde af brand; eleverne indøver i grupper med simple instrumenter små musikstykker, der illustrerer ildens natur.

Filosofi og etik	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til elevernes engagement i samtalerne, og om disse leder fra undren til eftertanke og refleksion hos eleven. • Læg mærke til om eleven kan skelne mellem forskellige opfattelser af og forklaringer på verdens og livets (herunder menneskets) tilblivelse. • Elevgrupperne fremlægger deres produkter for klassen og fortæller om dem. • Eleverne præsenterer deres billeder for klassen og fortæller om dem. • Der laves udstilling med elevernes produkter og collager/billeder. Forældrene inviteres til "fernisering", og eleverne agerer guider og fortæller de besøgende om udstillingen. Elevernes dans og musik opføres for forældrene. 	<p>Til læreren: Politikens Filosofileksikon, Politikens Forlag, 1983 Per Jespersen: Filosofi med børn, Kroghs Forlag, 1988 Jakob Hohwy: Filosofihistorie for begyndere, Det lille Forlag, 1994 Johannes Møllehave: Sokrates fra Athen, Sesam 1993 Du og jeg, video om filosofi med børn; PI Fælles.</p> <p>De græske naturfilosoffers fire elementer: www.cosmo/naturfil www.cosmo/myter Mary Hoffman og Jane Ray: Sangen om jorden, Sesam, 1995 Poul Aage Fogde: Blackfootindianerne. Religion og kultur, NNF, 1992; PI Info. Hvad indianerne i Nordamerika vidste, Folkeskolens Musiklærerforening, 1997; PI Info. Naturvidenskabens Hvem Hvad Hvor, Politikens Forlag, 1994 Ann-Jeanette Campbell og Ronald Rood: Vor fantastiske jord, Hernov, 1997 Strejftog i universet 9, video om "Big Bang"; PI Fælles.</p> <p>Solsangen: 78-tillægget til Den danske Salmebog</p> <p>MaTEMA-hæfte: en verden af vand, Gyldendal, 1991 Forsøg med vand, Gyldendal; PI Fælles. Brenda Walpole: Sjøv med naturen: Vand, Tellerup; PI Fælles.</p> <p>Forsøg med luft, Gyldendal; PI Fælles. Brenda Walpole: Sjøv med naturen: Luft, Tellerup; PI Fælles.</p>

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • har videreudviklet evnen til at skelne mellem godt og ondt • har udviklet en bevidsthed om forskellen mellem "mit" og "dit" og mellem egne og andres ønsker og behov • har videreudviklet en forståelse og respekt for det "skabte" • har videreudviklet evnen til at give og modtage kærlighed, tryk og tillid 	<ul style="list-style-type: none"> • Med udgangspunkt i forskellige fortællinger, myter, eventyr eller hændelser blandt eleverne samtales i plenum om væsentlige alderssvarende etiske problemstillinger som godt/ ondt, liv/ død, glæde/sorg, venskab/ mobning, mit/dit, jalousi mv. Undervisningen i etik kan ofte med fordel samarbejdes med undervisningen i personlig udvikling. • Tal om, hvad hver især kan gøre i klassen, i skolen, i hjemmet for at glæde andre. Opstil etiske regler for omgangsformer og opførsel i klassen - disse regler afhandles med de øvrige lærere i teamet og søges efterlevet. Sammenlign efterfølgende med De 10 Bud. • Aftal en god ting hver enkelt vil gøre hver dag den følgende uge. • Giv hinanden små opgaver som skal gøres den kommende uge for at glæde andre. • Lad eleverne være "hemmelig ven" for hinanden i en periode. • Læreren fortæller om en gang hun var rigtig omsorgsfuld, god el. lign., og om en gang hun var meget slem ved en anden. Lad dernæst eleverne i ord eller billeder fortælle om situationer, hvor de var hhv. "engel" og "djævel". • Lav rollespil eller dukketeater om venskab og drilleri. • Et ældre menneske inviteres til at fortælle om egne oplevelser med venskab og hjælpsomhed, glæder og sorger i gamle dage. • Eleverne laver på stift pap dukker af almindelige børn, de sættes på blomsterpinde, farves eller påklædes med stof. Eleverne fortæller små historier om et barn, der bliver drillet for et eller andet. Ud fra disse historier laves dukke-rollespil med dels lykkelige dels ulykkelige slutninger. Der samtales om mulige årsager til de lykkelige og ulykkelige slutninger.

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Der samtales med eleverne om de gode ting, de har gjort den forløbne uge, om hvad der har været svært, om reaktioner fra andre. • Lad i grupper eleverne fremstille placher, der illustrerer “det gode” og “det onde”. I fællesskab overvejes om modsætningen altid er så klar, som det fremgår af placherne. • Læreren optager elevernes forestillinger på video; optagelserne diskuteres med eleverne og vises for forældre ved møder. Læg mærke til elevernes evne til at udtrykke positive og negative følelser samt evnen til at formulere reelle dilemmaer. 	<p>Til læreren: Knud Munksgaards Lærervejledning til: Hvad kommer det mig ved?, NNF, 1993 Lions Quest: Med unge for livskvalitet; PI Info. (må kun anvendes efter gennemført kursus) Per Bøge, Jes Dige: Når hjertet gør ondt, Kræftens Bekæmpelse; PI Info. Undervisning mod vold - et par på kassen, emne-kasse, Undervisningsministeriet, 1995; PI Fælles. Lise Andersen: Lærervejledning til Etik for børn, LFM, 1993; PI Info.</p> <p>Egnede fortællinger til etiske samtaler: Janne Lundstrøm: Neriusaamut pisarititoq, Atuakkiorfik Ilinniuisiorfik, 1996 (Regnbuens fange - 50 dilemmaeventyr fra Afrika, Dansk lærerforening, 1992) Sådan har jeg selv hørt det – historier fra Burkina Faso, Dansk lærerforening, 1997 Saint-Exupéry: Den lille prins, Lindhardt og Ringhof; PI Fælles. Saint-Exupéry: Kunngissaaraq, video; PI Fælles. Nerisassat nammineq pisarisinnaallugit/ Man kan selv fange mad, Foreningen Grønlandske Børn, 1999 Ole Lund Kirkegård: Gummitarzan; PI Fælles. Astrid Lindgren: Brødrene Løvehjerte Thorbjørn Egner: Kardemommemimiut paaasullu; PI Fælles (Folk og røvere i Kardemomby) Jens Sigsgaard: Palle kisimiilluni silarsuarmi/ Palle alene i verden Kaasassuk, Hans og Grethe, Rødhætte og ulven, Askepot, Snehvide, Syndefaldet, Den barmhjertige samaritan H.C. Andersen: Okalugtualiát oKalugpalatdlo/ kalatdlisungortitsissok; Det Grønlandske Forlag, 1960-1965 Atuaaniutitaat I, Atuakkiorfik, 1991; PI Info.</p>

Æstetik	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<p>• har indblik i og kreativt arbejdet med tilværelsens religiøse dimension i billeder, i drømme, i musikken, i dramatisk form, i leg og anden kunstnerisk udfoldelse</p>	<p>Emnet æstetik kan med fordel inddrages som en yderligere dimension i arbejdet med fagets øvrige emner, ligesom det med fordel kan behandles i sammenhæng med undervisningen i kunst og design, sang, musik, drama og bevægelse. Kunstneriske indtryk og udtryk kan bruges til at lukke op for fantasi, følelser, kreativitet og andet underbevidst og dermed til den æstetiske erkendelse og sansemæssige forståelse. Det er derfor en god ide så ofte som muligt at illustrere emner med musik, både instrumental og med stemmeledsagelse, samt billeder og at lade eleverne udtrykke deres forståelse eller opfattelse gennem billeder, musik og kropslige udtryk. Eleverne bør stifte bekendtskab med musik både til hverdag, fest og kultisk brug.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lad ofte eleverne se og samtale om billeder og andre kunstværker. Tal om hvilket indtryk værket gør, hvilken stemning eller følelse det giver, hvad ophavsmanden har forsøgt at udtrykke, brug af farver, symboler og motiver. • Lad på skift eleverne medbringe ugens billede (plakat, billede fra ugeblad el. lign.), lad det hænge et iøjnefaldende sted hele ugen og lad derefter eleverne diskutere billedet, hvorfor valgte eleven netop det billede, hvad får de øvrige elever ud af det, opfatter de det forskelligt • Spil ved passende lejligheder kortere musikstykker for eleverne og samtale om hvilke følelser og stemninger musikken frembringer. • Har eleverne svært ved at koncentrere sig om undervisningen en dag, så indled med at lade eleverne ligge på gulvet og lytte til rolig musik, mens de forestiller sig, at de meget langsomt tegner en kridtstreg rundt om krop og hoved. • Når eleverne er beskæftigede med at tegne eller male til fagets øvrige emner spil da i baggrunden dæmpet musik, der evt. kan understøtte de stemninger og følelser, der søges givet udtryk for. • Når der samtales om elevernes drømme er det vigtigt, at læreren blot lytter til dem og evt. spørger neutralt og objektivt; der bør ikke foretages nogen som helst form for "drømmetydning". Eleven kan derimod selv tegne sin drøm og evt. komme med forslag til en forståelse. Ved samtale om drømme sammenlign med de drømme, som optræder i forskellige religioner (især i GT og NT).

Æstetik	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Lad eleverne male billeder der udtrykker en nærmere angivet stemning eller følelse (f.eks. sorg, glæde). Det er vigtigt at samtale med eleverne om deres billeder undervejs og efterfølgende. Læg mærke til om eleverne kan begrunde valg af farver, motiver mm. og til hvordan de vurderer egne produkter. • Læg mærke til om eleverne kan begrunde hvad de synes er godt eller dårligt, smukt eller grimt. • Opfordr eleverne til at medbringe musik, som de synes udtrykker en bestemt stemning eller passer til en bestemt lejlighed og lad dem begrunde deres valg. 	<p>Til læreren: Vibeke Wegener: Veje ind i billedet, dlf, 2001 Cederstrøm, Møller, Rydahl: Den religiøse dimension i kunsten; NNF, 1998; PI Info. Knud Munksgaard: Året og tiden, elevens bog/lærerens bog, NNF, 1998; PI Info.</p> <p>Der findes megen og forskelligartet musik fra mange genrer, både klassisk og moderne, der kan anvendes. Instrumentalmusik eller sange på andre sprog er ofte velegnet, hvis man vil koncentrere sig om stemninger og følelser, da eleverne her lettere kan koncentrere sig om stemningen og ikke teksten</p>

